

УДК 351.755.61

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІДНОСИН
У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДИТИНИ ВІД НАСИЛЬСТВА: АНАЛІЗ НАУКОВИХ КОНЦЕПЦІЙ
ТА УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

**ADMINISTRATIVE AND LEGAL CHARACTERISTICS OF RELATIONS
IN THE SPHERE OF PROTECTION OF CHILDREN FROM VIOLENCE: ANALYSIS
OF SCIENTIFIC CONCEPTS AND UKRAINIAN LEGISLATION**

Мазніченко Д.О.,
ад'юнкта

Харківського національного університету внутрішніх справ

У статті надано правове визначення поняття «насильство» та проаналізовано різні позиції науковців щодо характеристики видів насильства. Здійснено аналіз стану адміністративно-правового регулювання відносин у сфері боротьби з насильством у сім'ї та захисту дитини від насильства. На основі досвіду роботи представників соціальних служб і працівників органів внутрішніх справ із сім'ями й безпосередньо дітьми окреслено причини жорстокого поводження з дітьми, а також виділено шляхи подолання цього негативного явища.

Ключові слова: нормативно-правові акти, насильство в сім'ї, жорстоке поводження, дитина, органи внутрішніх справ, попередження.

В статье дано правовое определение понятия «насилие» и проанализированы различные позиции ученых относительно характеристики видов насилия. Осуществлен анализ административно-правового регулирования отношений в сфере борьбы с насилием в семье и защиты ребенка от насилия. На основе опыта работы представителей социальных служб и работников органов внутренних дел с семьями и непосредственно детьми указаны причины жестокого обращения с детьми, а также определены пути преодоления этого негативного явления.

Ключевые слова: нормативно-правовые акты, насилие в семье, жестокое обращение, ребенок, органы внутренних дел, предупреждение.

In the article the author is given the legal interpretation of the concept of "violence" and analyzed the different views of scientists on the characteristics of types of violence. The analysis of administrative and legal regulation of relations in the fight against domestic violence and child protection from violence. Based on the experience of social services and representatives of law enforcement officers with families and children directly from these causes of child abuse and identify ways to overcome this negative phenomenon.

Key words: legal acts, violence, cruel treatment, child, bodies of internal affairs, warning.

Постановка проблеми. Сімейні взаємовідносини – найперші й найміцніші соціальні взаємовідносини, які значною мірою впливають на виховання дитини, її здатність до адаптації в суспільстві та відчуття благополуччя [1, с. 127]. Не можна говорити про насильство над дитиною та відсутність батьківського піклування без урахування сімейного контексту. Негативні сімейні події, несприятлива атмосфера в сім'ї (сварки, бійки) створюють передумови для жорстоких форм насильства в сім'ї, що є знехтуванням свободи людини. Звісно, кожен член родини переживає насильницькі дії по-своєму, що накладає відбиток на ціннісно-орієнтаційну сферу. Проте більшу загрозу такі дії мають щодо дитини, особистість якої лише формуються. Однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини у світі є жорстоке поводження з дітьми з боку членів сім'ї. Згідно з даними ООН понад 60% українських дітей зізналися, що ставали жертвами насильства, фізичного чи психологічного. Офіційна статистика Міністерства внутрішніх справ України свідчить, що більше 81 тисячі осіб перебувають на обліку за вчинення насильства в сім'ї [2, с. 9]. Отже, ця проблема має катастрофічні масштаби. І необхідно усвідомити, що без подолання такого негативного явища, як домашнє насильство, неможливо створити умови для повноцінного розвитку дитини, реалізації її особистості.

Основою законодавства України у сфері попередження й протидії насильству в сім'ї виступають європейські стандарти подолання домашнього насильства, які сформувалися внаслідок боротьби з насильством щодо жінок і дітей. Ці стандарти вимагають насамперед від органів внутрішніх справ та інших уповноважених державних органів і громадських правозахисних організацій свідомого розуміння того, що сімейне насильство є грубим порушенням прав людини. Тобто історія боротьби з насильством щодо дитини як міжнародна проблема – це історія злиття двох напрямів правозахисту: прав людини та прав дитини. З огляду на це можна зазначити, що проблема захисту дітей від насильства є актуальною та потребує ретельного вивчення й розробки профілактичних заходів щодо її вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Із соціально-правової точки зору питання визначення поняття насильства в сім'ї та його видів, напрямів боротьби із цим негативним явищем неодноразово ставали предметом досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців. У цьому аспекті заслуговують на увагу наукові праці Н.І. Асанової, О.М. Бандурки, В.Є. Боднаря, П.О. Власова, Н.І. Карпачової, К.Б. Левченко, Н.В. Лінник, Ю.В. Онищенко та інших учених. Проте спостерігається відсутність системних досліджень адміністративно-правової характеристики відносин у сфері захисту дитини від різних проявів насильства, а також діяльності органів внутрішніх справ щодо боротьби з «дитячим» насильством. З огляду на нові реалії сьогодення та в умовах прийняття Україною європейських норм і стандартів подолання проявів домашнього насильства ця тематика є актуальною та потребує якісно нового рівня дослідження.

Метою статті є загальноправове визначення понять «жорстоке поводження» й «насильство», характеристика його видів, аналіз адміністративно-правового регулювання діяльності органів внутрішніх справ із захисту дітей від насильства, а також окреслення основних шляхів подолання цього негативного явища в суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Якщо розглянути історико-правові аспекти розвитку домашнього насильства, то виявляється, що це соціальне явище існувало в усі часи. За свідченнями минулого, які дійшли до нас, ще в найдавніші часи існував закон, який відкрито заохочував і санкціонував звичай бити дружину й дітей за непокору чи невиконання домашньої роботи [3, с. 32], адже вони не мали жодних прав і вважалися власністю чоловіка, бать-

ка. Фактично домашнє насильство визнавалося нормою життя. І не лише в правовому аспекті, навіть у художній літературі й мистецтві багатьох країн зафіксовано випадки жорстокого ставлення до жінок і дітей. У всі часи, незалежно від віросповідання й ментальності в суспільстві, рукоприкладство, приниження чи позбавлення дитини їжі вважалися прийнятною батьківською опікою та правильним виховним заходом. Таке становище призвело до певного свавілля у сфері сімейних відносин і перетворення їх на галузь латентних правопорушень. Позиції суспільства й держави щодо методів виховання, нетерпимість до випадків насильства над дітьми й неналежного ставлення батьків (або осіб, які їх замінюють) до власних дітей змінилися зовсім недавно. І посприяла цьому активна робота міжнародних громадських рухів, діяльність яких спочатку спрямовувалася на осудження випадків домашнього насильства щодо жінок, а згодом – і випадків жорстокого поводження з дітьми.

Експерти ОБСЄ з проблем сім'ї вважають, що в соціально-психологічному аспекті сімейне (домашнє) насильство – це ситуації, які постійно повторюються, коли один із членів сім'ї контролює або намагається повністю підпорядкувати іншого. Воно є наслідком мінливого розуміння поняття влади, що призводить до спричинення психологічного, соціального, економічного, сексуального чи фізичного збитку одному або декільком членам сім'ї [4, с. 75–77]. М.І. Дмитренко і М.В. Тропін, акцентуючи увагу на визначенні домашнього насильства, стверджують, що в основі насильства над дитиною лежить нерозуміння цінності дитини, відсутність системи демократичних цінностей, які визначають модель сімейного життя й родинного виховання в конкретній сім'ї. Наслідки цього згубного явища є неоправданими як для дитини, так і для суспільства [5, с. 12].

Існує низка закономірностей, що характеризують проблему домашнього насильства, яке зустрічається в соціальних групах різного рівня доходів, освіти, релігійних поглядів. Зокрема, присутність у стосунках одного виду насильства підвищує вірогідність прояву інших форм насильства; домашнє насильство в усіх його формах включає елементи контролю з боку того, хто його здійснює; домашнє насильство є дуже сильним психотравмуючим чинником та призводить до змін поведінки й психічного стану потерпілих. Водночас домашнє насильство є неоднорідним і може розділятися на низку специфічних категорій: жорстоке поводження з дітьми з боку батьків, бабусь і дідусів, інших родичів, вітчима або мачухи, партнерів одного з батьків.

Варто відзначити, що юридичне визначення поняття «жорстоке поводження», на жаль, відсутнє. Спроба визначити це поняття спостерігається в спільному Наказі Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення» від 19 серпня 2014 року № 564/836/945/577. Так, у документі жорстоке поводження з дитиною визначається як будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насилля над дитиною в сім'ї чи поза нею [6]. Однак, на нашу думку, це визначення є не досить вдалим, оскільки тлумачиться крізь призму фактів здійснення насильства. Проте жорстоке поводження не обмежується насильством, воно є більш широким поняттям.

В «Енциклопедичному юридичному словнику» поняття «жорстоке поводження з дітьми» тлумачиться як «безжалісне, нещадне, надзвичайно суворе ставлення до дитини» [7, с. 121]. Якщо спробувати надати тлумачення поняття «жорстоке поводження» через схожі явища, які є в праві, то варто звернутися до таких, як «поводження, що принижує людську гідність», «тортури». На думку

Я.В. Охоти, зазначені поняття можуть тлумачитися змістовно також за допомогою великої кількості діючих міжнародних документів і багатой судової практики про заборону такого поводження, а отже, розкривають зміст терміна «жорстоке поводження» та є його складовими [8, с. 373]. Ф. Буше-Сольєє зазначає: «Жорстоке поводження – це правова категорія, яка є ширшою, ніж тортури й жорстоке нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження. Відповідно, жорстоке поводження – комплексне поняття» [9, с. 130].

Спираючись на наукові погляди К.Б. Левченко, І.М. Трубавіної та І.Б. Шваб, жорстоке поводження з дітьми визнано як фізичне насильство, інцест і сексуальне насильство, а також психологічно негативний вплив, що може проявлятися, наприклад, в ігноруванні дитини або залученні до насильства між батьками чи іншими членами сім'ї. У цей же ряд можна поставити ситуацію, коли дитина постійно спостерігає за насильницькими відносинами між батьками, хоча сама не є безпосередньою їх жертвою [10, с. 14]. Деякі українські вчені (наприклад, П.О. Власов та І.О. Лисенко) жорстоке поводження з дітьми розглядають як вид домашнього насильства, вказуючи, що це навмисні дії (бездіяльність) батьків, вихователів та інших осіб, які наносять шкоду фізичному або психічному здоров'ю дитини. Цікаво, що в літературі дуже часто як синонім використовують поняття «жорстоке ставлення». На нашу думку, жорстоке ставлення – це складова жорстокого поводження, яке є більш широким поняттям, адже воно включає не лише наміри та відношення, а й практичну їх реалізацію. Відзначимо, що в дослідженнях зарубіжних учених виділяють також поняття «дитяча кривда», яке означає фізичне насильство, емоційну образу, сексуальне насильство, нехтування й неадекватну опіку [11, с. 31]. Це поняття є ширшим за насильство, адже включає аспект порушення прав дитини.

Фактично діти – це особлива група населення віком від народження до 18 років, які мають свої потреби, інтереси й права, проте не володіють достатньою спроможністю відстоювати й захищати їх перед суспільством. Однак дитина є самостійним суб'єктом права, на неї поширюється весь комплекс громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав людини. Тому з позиції порушення прав дитини жорстоке поводження в цілому включає в себе такі питання: ігнорування потреб дітей; відсутність догляду (або частковий догляд) за ними; ізоляцію дитини; безвідповідальне ставлення до дітей; нехтування дитиною; відсутність проявів батьківської любові, доброти, чуйності; бездіяльність батьків щодо дитини в скрутній ситуації; глузування, неповагу до гідності, особистості дитини [10, с. 15]. На наше переконання, до цього переліку слід додати такі аспекти: неврахування вікових особливостей, коли дитина не спроможна за віком зробити те, що вимагають від неї дорослі; авторитарний стиль спілкування й виховання дитини в сім'ї; бойкот дитини в дитячому колективі та байдуже ставлення до цього факту вихователів.

У правовому аспекті захист дітей від усіх форм насильства в нашій країні гарантується статтями 28 і 52 Конституції України, відповідно до яких ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [12]. У Конвенції ООН про права дитини, яку підписали 189 держав світу, у тому числі й Україна, зазначено, що жорстоке поводження з дітьми – це всі форми фізичного та/або емоційного поганого поводження, сексуальне насильство, відсутність піклування, торгівля та інші форми експлуатації, які здатні призвести чи призводять до фактичної шкоди для здоров'я дитини, її виживання, розвитку або гідності в контексті відповідальності, довіри чи влади [3, с. 86]. Варто зазначити, що жорстокість може виявлятися і з боку осіб, які безпосередньо не є членами сім'ї,

проте пов'язані з ними певними стосунками. Статтею 10 Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III встановлено, що кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність і захист гідності. Дитина має право на захист від жорстокого поводження й насильства різних форм [13].

Визначення насильства наведено також у Законі України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 року № 2789-III, у статті 1 якого зазначено: «Насильство в сім'ї – це будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї щодо іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права й свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду та шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю» [14, ст. 1]. Отже, національне законодавство визнало насильство щодо дитини порушенням конституційних прав члена сім'ї, порушенням прав і свобод її як людини. Також у законі визначено види насильства, а саме:

- фізичне насильство – навмисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі й гідності (тобто всі дії, спрямовані на спричинення дитині фізичної шкоди, забороняються законом);

- сексуальне насильство в сім'ї – протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканність іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру щодо дитини, яка є членом цієї сім'ї;

- психологічне насильство – насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого шляхом словесних образ, погроз, залякування, переслідування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю;

- економічне насильство – умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого житла, їжі, одягу й іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного або психічного здоров'я [14].

Дослідження показують, що найбільш поширеними є психологічне (домашнє) насильство над дитиною, зокрема факти грубості (48%) та приниження (14%), а також фізичне насильство, зокрема побиття (6%) [15, с. 148].

Насильство над дітьми можна класифікувати за такими ознаками:

- залежно від стратегії кривдника: явне та приховане (непряме);

- за часом: таке, що відбувається зараз, і таке, що сталося в минулому;

- за тривалістю: одноразове та багаторазове, яке триває довгі роки;

- за місцем знаходження: удома (з боку родичів), у школі (з боку вчителів або дітей), на вулиці (з боку дітей або незнайомих дорослих) [15, с. 149].

Насильство над дітьми може бути як свідомим, так і неусвідомленим із боку дорослих, батьків, вихователів. Воно може призвести до емоційного чи психічного травмування або навіть загибелі дитини [4, с. 102–103]. Це необхідно враховувати під час індивідуально-профілактичної роботи з дорослими членами сім'ї, у якій діти неодноразово ставали жертвами насильства.

Н.Ю. Максимова спробувала виділити категорії дітей, які найчастіше стають жертвами жорстокого поводження, у тому числі й насильства. Це такі діти: а) які виховуються в умовах жорстких стосунків у сім'ї, вороже сприймають світ і самі готові проявляти насильство до слабших за себе; б) які виховуються в умовах бездоглядності, емоційного відторгнення, не отримують достатнього душевного тепла, часто відстають у психофізичному розвитку, легко підда-

ються навіюванню, не здатні оцінити ступінь небезпеки та чинити опір насильству; в) які виховуються в обставинах безумовного підкорення й страху; г) діти з психічними аномаліями, які не здатні адекватно оцінити небезпечність ситуації; г) маленькі діти через їх безпорадність; д) недоношені діти (оскільки такі діти є більш дратівливими, плаксивими, менш привабливими) [16, с. 113–114].

На основі досвіду роботи представників соціальних служб і працівників органів внутрішніх справ із сім'ями та безпосередньо з дітьми серед причин виникнення жорстокого поводження можна виділити такі: безробіття або низьку матеріальну забезпеченість; алкоголізм одного чи обох батьків; самотність чи шлюб, який розпався; занадто маленьке житло, що посилює напругу; озлобленість батьків чи розчарованість у житті; фізичну чи психічну перевагу; незрілість батьків; егоїзм батьків, прагнення їх до розваг; відсутність прив'язаності до дитини; надмірну вимогливість; народження другої дитини; велику кількість дітей; небажана дитина, передчасно народжена в шлюбі дитина, яка дає привід для сварок; позашлюбна дитина як об'єкт зігнання зла на його матір (батька); дитина з фізичними чи психічними недоліками, від якої хочуть позбавитися [17, с. 76–78].

З огляду на все різноманіття причин, що спонукають до насильства щодо дитини, важко розмежовувати види насилля. Наприклад, фізичне насилля нерідко супроводжується психологічним тиском на дитину та економічними її утисками. Водночас важливо пам'ятати й усвідомлювати, що дитина, зустрічаючись із жорстоким ставленням і знущанням у школі, вдома, уже в дорослому віці виявляє таку ж жорстокість до майбутніх власних дітей і дружини, тим самим перетворюючись із жертви на насильника-злочинця. Констатуємо це, можна визначити такі типи жорстокого поводження з дітьми: фізичні покарання, знущання, побиття (штовхання, спроби задушити, викручування рук); дитина є свідком знущань над іншими членами сім'ї; сексуальне насильство, інцест; показ порнографії; поводження з дітьми як зі своєю власністю; залякування; погрози кинути дитину, заподіяти їй фізичної шкоди чи розлюбити її; загрозу покарання Богом, міліцією, спецшколою, притулком, родичами, психіатричною лікарнею; ізоляцію (контролювання доступу дитини до інших людей, зокрема бабці/дідуся, однолітків, братів/сестер, батька/матері); контролювання перебування дитини в помешканні, заборону виходити з дому; контролювання спілкування дитини з друзями; закривання дитини в коморі, сараї чи туалеті, у будь-якому закритому приміщенні (удома, у школі); емоційне насильство (приниження, підвищення голосу без причини, використання дітей у конфліктах між батьками, «торговельну» поведінку одного з батьків щодо любові до дитини); економічне насильство (незадоволення основних потреб дитини, відмову дитині в підтримці або у виплаті аліментів, використання дитини як засобу торгу під час розлучення тощо).

Створення індикаторів насильства в сім'ї щодо дітей і використання їх у діяльності служб у справах дітей та органів внутрішніх справ є дуже важливим. Проведення роботи щодо виявлення й припинення фактів жорстокого поводження з дітьми, вчинення щодо них насильства, надання правової й психологічної допомоги дітям-жертвам насилля покладатиметься насамперед на кримінальну міліцію в справах дітей Міністерства внутрішніх справ України [17]. Працівники цієї служби в межах своєї компетенції сприяють вирішенню соціальних проблем дитини, у тому числі конфліктних ситуацій у сім'ї, зокрема й щодо батьків, законних представників, які вчиняють насильство щодо дітей; застосовують заходи впливу згідно із законодавством; ініціюють перед службами в справах дітей, відділами охорони здоров'я, місцевих органів влади питання щодо направлення дитини до відповідного закладу для надання необхідної медичної, психологічної допомоги.

Велика роль у подоланні насильства в сім'ї, у тому числі й щодо дитини, надається також дільничному інспектору міліції. Саме він добре знає населення, яке мешкає на його дільниці, відповідно, і неблагополучні сім'ї, діти в яких страждають від домашнього насильства. Також дільничний інспектор виявляє причини й умови, що сприяють здійсненню домашнього насильства, вживає в межах своєї компетенції заходи щодо їх усунення, бере участь у правовому вихованні батьків, розшукує дітей, які втекли з дому, виявляє дорослих осіб, які втягують дітей в антигромадську діяльність, тощо. До роботи з виявлення випадків насильства щодо дитини повинні долучатися також члени громадських формувань з охорони громадського порядку, пересічні громадяни й представники засобів масової інформації. Варто зазначити, що щодо осіб, які вже вчинили насильство в родині, працівники міліції можуть вжити такі заходи: 1) винести кривдникові офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї; 2) взяти на профілактичний облік осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї; 3) винести кривдникові захисний припис (якщо кривдник все-таки вчинив насильство після винесення йому офіційного попередження) та контролювати виконання вимог захисного припису. Крім того, у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства стосовно протидії насильству в сім'ї» вказується на необхідність упровадження корекційної програми, спрямованої на формування гуманістичних цінностей і ненасильницької моделі поведінки в сім'ї особи, яка вчинила насильство [17, с. 96]. Проте необхідні більш жорсткі санкції, що застосовуються до осіб, які вчиняють насильство в сім'ї.

Найбільш важливим напрямом запобігання насильству є просвітницько-профілактична робота, яка повинна спрямовуватися насамперед на донесення до всіх верств населення думки щодо недопущення будь-яких форм насильства з моральної та правової позицій. В аспекті виконання вимог Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2016 року» від 5 березня 2009 року № 1065-VI та Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 року № 2558-III соціальна профілактика є одним із видів роботи, спрямованим на виявлення будь-якого негативного впливу на життя й здоров'я дітей та запобігання такому впливу. Адже важливо не лише поставити кривдника на профілактичний облік в органах внутрішніх справ, а й постійно проводити профілактичні бесіди щодо недопущення ним насильницьких дій у сім'ї надалі.

Варто визнати, що на сьогодні недосконалим залишається механізм правового й соціального захисту дітей-жертв насильства: відсутня система раннього виявлення випадків насильства в родині, не вистачає досвідчених фахівців у сфері запобігання насильству. Тому однією з умов успішної роботи в подоланні випадків насильства щодо дітей є найтісніший зв'язок відповідних служб органів внутрішніх справ із педагогічними колективами навчально-виховних закладів. Така взаємодія повинна базуватися на принципах своєчасного обміну інформацією про кожний випадок побиття дитини дорослими, виявлення причин та умов, що сприяють домашньому насильству над дитиною. Зокрема, ознайомившись із соціально-побутовими умовами життя підлітка, з'ясувавши характер стосунків у родині, можна ефективніше виявляти причини знущань і побиття дитини з метою подальшого визначення комплексу заходів, спрямованих на подолання свавілля щодо дитини з боку дорослих [18, с. 368]. Окрім цього, задля вдосконалення правового захисту дітей від насильства є необхідність у проведенні в закладах освіти роз'яснювальної роботи, інформаційно-рольових тренінгів серед дітей і педагогів щодо того, як потрібно

діяти у випадку домашнього насильства, у розповсюдженні пам'яток із питань соціально-правового захисту дітей-жертв насильства [18, с. 370]. Ця робота спрямовується також на підвищення правової обізнаності громадян із питань протидії насильству й поширення інформації про можливості отримання допомоги дітям, які стали жертвами насильства.

Висновки. Таким чином, жорстоке поводження й насильство щодо дитини є порушенням прав людини та має визнаватися на рівні порушення прав на життя. Слід зазначити, що основними шляхами вирішення проблеми захисту дитини від насильства, які дають реальні результати, є такі: удосконалене законодавство у сфері попередження насильства в сім'ї; зміна методів роботи міліції не лише з особами, які вчиняють чи схильні до насильства, а й із дітьми, які зазнали насильства; розвиток інформа-

ційно-просвітницької роботи з метою поінформованості про проблему дитячого насильства в сім'ї та підвищення рівня правової культури населення; забезпечення раннього виявлення сімей, у яких відбувається насильство або є реальна загроза його вчинення, організація їх соціального супроводу; удосконалення системи санкцій щодо осіб, які вчиняють насильство стосовно дітей, запровадження нових засобів впливу на агресорів; активізація дій щодо створення дитячих містечок для дітей, які стали жертвами насильства; покращення взаємодії органів внутрішніх справ зі службами й виховними закладами, які здійснюють соціальний захист дітей від насильства; підвищення фахового рівня працівників відповідних служб та органів, які вживають заходів щодо запобігання насильству в сім'ї та є відповідальними за виявлення осіб, дії яких пов'язані з насильством над дітьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. / уклад. : Я.В. Яременко, О.М. Сліпушко. – 2-ге вид. – К. : Аконті, 2001– . – Т. 3. – 2001. – 424 с.
2. Левченко К.Б. Чи може Україна стати вільною від тілесних покарань дітей / К.Б. Левченко // Безпека життєдіяльності. – 2007. – № 9. – С. 9–11.
3. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист : зб. документів. – К. : АТ «Видавництво «Столиця», 1999. – Ч. 2. – 292 с.
4. Інформаційно-методичні матеріали та аналіз правової бази з питань попередження насильства над дітьми в сім'ї та поза нею / за заг. ред. Т.В. Журавель, Г.О. Христової. – К. : ТОВ «К.І.С.», 2010. – 336 с.
5. Дмитренко Н.И. Предотвращение домашнего насилия : [метод. рекоменд.] / Н.И. Дмитренко, Н.В. Тропин, П.А. Власов. – Днепропетровск : Днепропетровский юридический институт МВД Украины, 2001. – 50 с.
6. Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення : Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 19 серпня 2014 року № 564/836/945/577 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 77. – С. 409. – Ст. 2214.
7. Энциклопедический юридический словарь / [В.Н. Додонов и др.] ; под ред. В.Е. Крутских. – М. : Инфра-М, 1998. – 368 с.
8. Охота Я.В. Визначення «жорстокого поводження» / Я.В. Охота // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 4. – С. 372–376.
9. Буше-Сольнье Ф. Практический словарь гуманитарного права / Ф. Буше-Сольнье. – М. : МИК, 2004. – 644 с.
10. Механізми взаємодії органів державної влади та неурядових організацій у протидії жорстокому поводженню з дітьми : [навч.-метод. посібник] / за ред. К.Б. Шевченко, І.М. Трубавіної. – К. : Юрисконсульт, 2005. – 452 с.
11. Подолання насильства в сім'ї: український та міжнародний досвід / І.Б. Трохим та ін. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2007. – 111 с.
12. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
13. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
14. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15 листопада 2001 року № 2789-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 10. – Ст. 70.
15. Черевач О.М. Адміністративно-правова характеристика насильства в сім'ї / О.М. Черевач // Право і суспільство. – 2011. – № 6. – С. 147–151.
16. Максимова Н.Ю. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства / Н.Ю. Максимова, К.Л. Мілютіна. – К. : Комітет сприяння захисту прав дітей, 2003. – 344 с.
17. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання : [навч.-метод. посібник для курсантів вищ. навч. закл. МВС України] / уклад. : А.В. Запорожцев, А.В. Лабунь, Д.Г. Заброда, І.В. Басиста, І.В. Дроздова, В.О. Брижик. – К., 2012. – 246 с.
18. Мачуська І.М. Форми і методи профілактики насильства над дітьми в сім'ї / І.М. Мачуська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та молоді : зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 14. – Кн. 2. – С. 365–372.